

Kdo a proč zachraňuje nemovité kulturní památky?

Obnova výletní restaurace Rudolfovo
u Jindřichova Hradce

Peter Chvojka

Kolik nalezneme významnějších architektů formujících naši národní identitu, než je Josef Zítka? Kolik spisovatelů srovnatelných s Karlem Čapkem dokázalo svým literárním a novinářským dílem předjímat rizika totality či válečné a humanitární katastrofy? Je důležité zachovávat odkazy na tyto velké postavy našich kulturních dějin. Jednou z velkých příležitostí porozumět síle i vratkosti našeho kulturního dědictví je výletní restaurace Rudolfovo v Jindřichově Hradci. Právě tato stavba z roku 1862 je vůbec první realizací Josefa Zítka. Svou architekturou otevírá dveře stavbám, které následovaly a představují národní bohatství nejvyšší hodnoty: Mlýnská kolonáda v Karlových Varech (1881), Národní divadlo (1883) a Rudolfinum (1885). Vyniká též Zemské muzeum v německém Výmaru (1869), kde Zítka novorenesančním uchopením projektu šokoval, neboť do té doby se v Durynsku stavělo výhradně klasicistně. Stavba se stala senzací a změnila architektonický trend jednoho z nejvýznamnějších kulturních center Německa. Zítka se jí zapsal do dějin evropské architektury.

Právě do Zítkovy výletní restaurace Rudolfovo v Jindřichově Hradci pozval v roce 1923 Josef Čapek svého bratra Karla, aby zde dopsal svůj román *Krakatit*, což se mu po více než měsíčním pobytu v září téhož roku podařilo. Dne 17. listopadu 2023, tedy skoro přesně ke stému výročí dokončení *Krakatitu*, došlo po téměř pětadvaceti letech ke znovuotevření restaurace Rudolfovo. Od července 2024 se lze v patře i ubytovat. Ve vůni novoty a slavnostních pocitů bychom se měli zaměřit i na otázku, jak je možné, že se taková budova ocitla na hranici zániku. Lidé si z domu, částečně již bez střechy, odváželi cihly a pravděpodobnost, že takto cenné zhmotnění našich dějin zmizí, se rovnala téměř jistotě.

Jistěže můžeme v záchraně Rudolfova připomínat další silné odkazy, například dramatický příběh o víře a naději, že, i když vše vypadá ztracené, v životě, v nemoci, ve vztazích, může přijít obrát a nový život, nicméně není dobré hrát s kulturními památkami takovouto ruskou ruletu. V České republice nalezneme stále ještě stovky památek bezprostředně ohrožených, z mnohých jsou nevrátná torza, o další klenoty přicházíme a ještě přijdeme. Přitom se rozhodně nelze donekonečna vymlouvat na devastující vliv minulého režimu. Nacházíme se třicet pět let po sametové revoluci, máme zákon mířící na ochranu kulturních památek (byť prastarý a pouze novelizovaný) i různé podpůrné programy, jimiž lze finančně kompenzovat vyšší náklady na opravy historických budov, přesto se ukazuje, že všechny tyto mechanismy nestačí na to, aby se památkově cenné architektuře dostalo adekvátní podpory. Ikonickým příkladem bezzubé moci státu je budova nádraží Vyšehrad, které po čtyřicetiletém zničujícím chátrání na přelomu roku 2023 a 2024 konečně získal nový majitel, jenž investuje 700 milionů korun, aby spojil svůj realitní byznys s rekonstrukcí památky. Jak je možné, že jsme předtím v jedné z nejlukrativnějších čtvrtí Prahy desítky let sledovali devastaci takového secesního skvostu? Co památky v malých městech a obcích? Existuje racionální motivace předcházet jejich rozkladu a zmizení?

Zdá se, že nejnadějnějším způsobem, jak uchovat nezvykle vysoký počet památek na kilometr čtvereční v ČR, je kultivovat společnost a předpokládat, že zvláště lokální investoři následně prokáží kulturní přesah svého ekonomického uvažování a vrhnou se

↑ Obr. 3. Jindřichův Hradec, Nežárecká čp. 121, výletní restaurace Rudolfov, pohled od východu, foto: Vojtěch Benedikt Krejčí, 2005

→ Obr. 4. Jindřichův Hradec, Nežárecká čp. 121, altán, pohled od východu, foto: Vojtěch Benedikt Krejčí, 2007

Obr. 5. Jindřichův Hradec, Nežárcká čp. 121, výletní restaurace Rudolfovo, devastovaný interiér budoucího výčepu, foto: Miloš Bučinský, 2020

Obr. 6. Jindřichův Hradec, Nežárcká čp. 121, výletní restaurace Rudolfovo, devastovaný interiér budoucího sálu, foto: Miloš Bučinský, 2020

Obr. 7. Jindřichův Hradec, Nežárecká čp. 121, výletní restaurace Rudolfov, interiér sálu, foto: Jan Strojek, 2024

i do projektů, na nichž těžko vydělají, nebo sice vydělají, ale pomaleji a trnitější cestou. Domnívám se, že právě po více než třiceti letech se konečně začíná projevovat jakési prohloubení povědomí investorů ve směru, že neexistuje jen kapitál ekonomický, nýbrž i kulturní. A právě v záchraně kulturního dědictví spatřují mnozí způsob, jak povýšit smysl své životní cesty, smysl přesahující ze sféry soukromé do veřejné. K tomuto optimističtějšímu pohledu mě vede i několik nedávných počinů, kdy kulturní památka získala nového majitele, nebo byla dokončena rekonstrukce dlouhodobě zdevastovaných objektů. Jako příklad z mého bezprostředního okolí mohu uvést proměnu zámku v Nové Včelnici. Z desítky let chátrající rozlehlé ruiny uprostřed města je od podzimu 2023 reprezentativní dům pro seniory. Soběslavská firma, podporující mimo jiné z pozice hlavního sponzora extraligový hokej v Českých Budějovicích, koupila taktéž na podzim 2023 chátrající zámek v Choustníku. Podobně zámek v Nové Bystřici po dlouhé době v letošním roce změnil majitele a konečně lze reálně předpokládat, že se znovu aktivně propojí s kulturním životem města. Všichni vlastníci svorně plánují, že minimálně část nemovitostí propůjčí uměleckým či kulturním účelům. Za zmínku stojí též kulturní centrum, jež vzniklo ze zchátralého zámku Dobrohoř ve Starém Městě pod Landštejnem.

Nutno připomenout, že v devadesátých letech se tvrze a zámky běžně prodávaly za symbolickou hodnotu, někdy třeba i za 1 Kč. Dalo se tehdy hovořit o jakési vlně zájmu, nicméně se záhy ukázalo, že společnost nebyla a asi ani nemohla být dostatečně zralá na to, aby se tyto vzácné objekty dostaly do rukou opravdu kulturně vzdělaným a ekonomicky vyspělým vizionářům. Mnozí připomínali velkolepými plány barona Prášila, jehož aristokratický odér se brzy po nárazu do každodenní práce rozplynul. Nynější vlna zájmu o nemovité kulturní památky již pramení z reálné proměny společnosti a svědčí o stabilizaci, kultivaci a rozvinutém vědomí zodpovědnosti nejen lokálních investorů.

Domnívám se, že vzestupy, pády a opětovná vstávání z popela, jimiž nemovité kulturní památky v České republice procházejí, má hluboký symbolický, ale i praktický

Obr. 8. Jindřichův Hradec, Nežárcecká čp. 121, výletní restaurace Rudolfov s altánem po obnově, pohled od východu, foto: Jakub Drozda, 2023

či morální rozměr. Tyto vzácné stavby nejsou jen soustavou cihel a trámů, ale taktéž jakýmsi zrcadlem naší společnosti, svědkem dějin, jež se svérázně vtiskly do osudu těchto objektů.

Subkultura reinkarnátorů

Občas se setkáváme s otázkou, co rozhodnutí vzkřísit výletní restauraci Rudolfov mně a naší rodině dalo a co vzalo. Pokud se někdo do takového dobrodružství pustí, většinou nestojí před dvěma miskami vah, ale již je nastaven tak, že puzení a vůle překrývají rozum. Když jsem vedl rozhovor s novinářkou píšící o lidech, kteří opravují památky, asi po pěti minutách se zasmála a řekla: „To je vtipné, jak jste si podobní vizáží, gesty, mluvou.“ Zřejmě jde o typ subkultury, kterou fascinuje zvláštní dialog s hmotou a časem. S nadsázkou říkám, že jsme do Rudolfova vstoupili jako urbexeri a vystoupili jako restaurátoři a restauratéři. *Urban exploration* (urbex) spočívá v prozkoumávání zanikajících měst, továren, rozpadajících se budov, přičemž pohnutky urbexerů jsou estetické a umělecké. Nic neodnášejí, nic nemění, pouze vnímají a fotí. Zdevastované stavy domů navozují hraniční emoce zániku, pomíjivosti. Lidské vědomí, ač upřené na vnější hmotu, se překlápí zároveň do sebe sama. Hledíme na krásu zkázy, jejímž objektem je vposled každý z nás. Architekt Josef Zítek jistě nepředpokládal, jak divoký osud jeho výletní restauraci čeká, že ve věku 162 let bude mít za sebou třicetileté účinkování na urbexové scéně (1990–2023) a objeví se v publikacích o ohrožených či dokonce zaniklých památkách.

Subkultura „reinkarnátorů“ památek jde však za pravidla urbexu, mění stav ruin, vrací jim původní tvar a zároveň se nechá jimi tvarovat. O obnovu Rudolfova jsme usilovali devatenáct let. Třináct let trvaly dva na sebe navazující soudní spory o pozemky, jejich odkoupení od státu, příprava projektu, zajištění financování. Mezitím se nám narodily čtyři děti a kříšení Rudolfova se stalo koloritem jejich života. Narazil jsem na teologický text anonymního autora z přelomu 14. a 15. století, který mi připadá trefný: „Přece jen by bylo stokrát lepší, kdyby člověk sám zjistil a poznal, co a jak je jeho vlastní život, čím je Bůh v něm, oč v něm usiluje, co v něm koná a k čemu jej hodlá použít.“ Srovnáme-li všechny okolnosti, náhody a dávku štěstí, vnímáme se jako určení pro službu tomuto

Obr. 9. Jindřichův Hradec, Nežárská čp. 121, výletní restaurace Rudolfov a altán po obnově, pohled od severovýchodu, foto: Jan Strojek, 2024

Zítkovu dílu a jsme nadšení, že jsme úkol zvládli a že ono dílo zvládlo nás, že jsme se vzájemně nasýtli a zkultivovali dle svých potřeb.

Původně jsme chtěli výletní restauraci Rudolfov otevřít již na jaře 2023, ale objevovaly se nové a nové překážky. Nakonec byla otevřena v pátek 17. listopadu tak, jako se i v pátek před 34 lety změnila dějiny naší země a zvláště naší generaci se zjevil úplně jiný svět. Datum je současně i dnem, kdy byly nacisty v roce 1939 uzavřeny vysoké školy a popraveno devět studentů. Nepochybně žijeme v cyklech, v nichž nejtemnější lidské počiny střídají ty osvětenější. Osudy Rudolfova dokonale kopírují tuto nepochopitelnou dialektiku. Podobně úděl bratří Čapků, kteří zde ve dvacátých letech minulého století v poklidu koncentrovali své tvůrčí síly, odkazuje na nevyzpytatelné riziko zkázy. Josefa zatklo gestapo hned 1. září 1939, zatímco Karel nadcházející dobu neunesl a zemřel o 8 měsíců dříve. Jarmila Čapková se na jaře v roce 1945 vypravila hledat Josefa do osvozeného koncentračního tábora v Bergen-Belsenu, ale nezbylo po něm nic.

Silný moment jsme zažili letos 8. června v Památníku Karla Čapka ve Staré Huti u Dobříše. U příležitosti zahájení výstavy Stoletý Krakatit, na níž jsou dva panely věnovány Rudolfovu, za námi přišla Kateřina Dostálová, vnučka Josefa Čapka, a vyslovila přání se v restauraci setkat. Výletní restaurace Rudolfov inspirativně rozehrává všechny tyto historické, kulturní i fatální doteky.

Mgr. Peter Chvojka, Ph.D. (1972) je absolventem oboru mediální studia a žurnalistika na Fakultě sociálních studií MU v Brně a doktorského programu dějiny novější české literatury na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde od roku 2007 působí jako odborný asistent. Účastní se veřejné diskuze o podobě a kvalitách českého vzdělávacího systému, zejména se věnuje tématu hodnocení uměleckých projevů dětí, na ZŠ dochází externě přednášet o umění. Jeho celoživotní vášní je rekonstrukce architektonicky hodnotných a kulturně významných objektů zničených komunistickým režimem. Vlastní firmu věnující se správě nemovitostí. V roce 2023 dokončil náročnou rekonstrukci výletní restaurace Rudolfov v Jindřichově Hradci. Během devatenácti let se mu podařilo sjednotit vlastnictví pozemků i budov a objekt uvést do původního stavu z roku 1862.